

aangeduid. In zijn eigen tijd noemde kennelijk niemand hem zo; de naam is later bedacht door kunsthistorici. In de meeste bronnen wordt hij eenvoudigweg 'Jacob Cornelisz.' genoemd. Hij had wel degelijk een achternaam: War (zie ook het artikel in Jacobsode 5, december 2003). Daar verwijst ook de omgekeerde 'W' in zijn monogram naar (afb. 5). Afgaand op dit monogram (IWA) noemde hij zichzelf dus Iacob War van Amsterdam. In die tijd was het vaak echter niet nodig om de achternaam te gebruiken omdat de voornaam en de naam van de vader (Cornelisz., een zogenaamd patronimicum) volstond om iemand te identificeren. Daarom komt zijn achternaam in de archieven maar zelden voor.

War was een bijzonder soort achternaam, zo legt Dudok van Heel uit: het is een zogenaemde springnaam. Dat was een achternaam die niet, zoals nu gebruikelijk, van vader op kinderen werd doorgegeven, maar die volgens onvoorspelbare en onregelmatige patronen van de ene persoon op de andere overging – in een aantal gevallen van grootvader op kleinzoon. Voor hedendaagse onderzoekers is het daarom erg lastig om te achterhalen hoe springnamen werden doorgegeven en dus om bepaalde familierelaties te ontdekken. Niet alleen War, maar ook Buys is zo'n springnaam. Daarom kon het dat Jacobs broer Cornelis een andere achternaam had (Buys) dan hijzelf (War). De springnaam Buys kwam volgens Dudok van Heel uit de familie van vaders kant, terwijl War via moederszijde werd doorgegeven. In sommige families ontwikkelden springnamen zich in de loop van de 16e of 17e eeuw tot familienamen (dus 'gewone' achternamen), maar dat is met War en Buys niet gebeurd, aldus Dudok van Heel. Daarom verdwenen deze namen op een gegeven moment helemaal uit de archieven en raakte Jacobs achternaam in de vergetelheid.

De naam Cornelis Buys heeft onder kunsthistorici al tot veel onduidelijkheid geleid. Doorgaans wordt aangenomen dat er in Alkmaar twee schilders met deze naam actief waren: Jacobs broer Cornelis Buys I, en diens zoon Cornelis Buys II. Welke schilderijen door welke Cornelis gemaakt zouden zijn, is tot op heden echter onderwerp van veel discussie (er zijn ook onderzoekers geweest die meenden dat het om één en dezelfde persoon ging). Dudok van Heel geeft een heel nieuwe draai aan deze discussie, door erop te wijzen dat de springnaam Cornelis Buys niet alleen in de Alkmaarse tak van de familie voorkwam maar ook in de Amsterdamse. Jacobs zoon

Cornelis Jacobsz., die bij zijn vader in het atelier in de Kalverstraat werkte, zou – naar zijn grootvader – óók Cornelis Buys genoemd zijn (zie afb. 4). Dat werpt nieuw licht op het document uit 1528 waarin een uitbetaling aan Jacob door de abdij van Egmond vermeld wordt. In dit document wordt 'Cornelis Buys' als getuige genoemd, en tot nu toe werd verondersteld dat dit Jacobs broer of diens zoon uit Alkmaar zou zijn geweest. Dudok van Heel stelt dat het veel logischer is dat het hier om Jacobs eigen zoon ging, die mogelijk samen met zijn vader aan de opdracht voor de abdij werkte. Samen zouden ze het ontvangen geldbedrag naar huis in Amsterdam hebben kunnen brengen.

Monogrammen

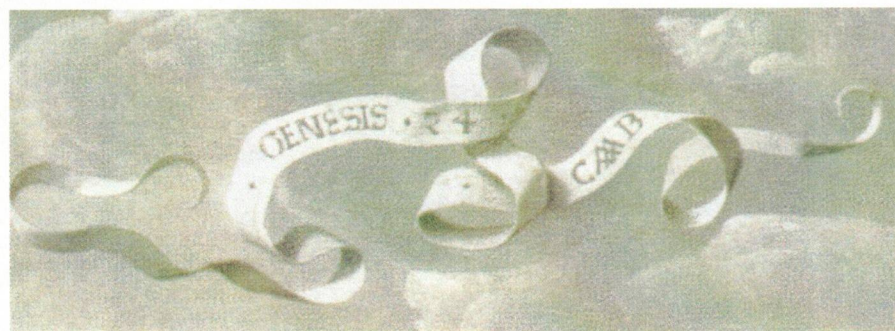
De stamboom van Jacobs familie die Dudok van Heel in zijn artikel presenteert, verschaft ook opheldering in een ander onderwerp waar tot nu toe veel discussie over was, namelijk de monogrammen waarmee Jacob Cornelisz. en zijn familieleden hun kunstwerken signeerden. Het monogram van Jacob, de omgekeerde

W, is bekend. Hij signeerde hier vanaf 1507 houtsneden mee, en vanaf 1523 ook schilderijen (afb. 5). Ditzelfde monogram komt ook voor op een schilderij met *Rebecca en Eliazar bij de bron* dat aan Cornelis Buys I of II is toegeschreven: de omgekeerde W gaat in dit schilderij vergezeld van de letters C en B (afb. 6). Het ligt volgens Dudok van Heel echter meer voor de hand dat het ook in dit geval niet om een van de Alkmaarse 'Cornelissen' gaat, maar om de Amsterdamse Cornelis Buys, dus de zoon van Jacob Cornelisz. Ook Jacobs andere zoon, Dirck Jacobsz., signeerde met ditzelfde monogram (geflankeerd door de letters D I van Dirck Jacobsz.). Zo komt Dudok van Heel tot een belangrijk nieuw inzicht: het ziet er naar uit dat het monogram met de ondersteboven geplaatste W in de gehele Amsterdamse werkplaats als merkteken werd gebruikt; dit was als het ware het logo van Jacobs bedrijf in de Kalverstraat.

De familietak in Alkmaar had volgens Dudok van Heel een eigen monogram, dat een variant was van Jacobs omgekeerde W: een omgekeerde W met een dwarsbalk

Afb. 5: Signatuur van Jacob Cornelisz. van Oostsanen. Het monogram met de ondersteboven geplaatste W fungeerde waarschijnlijk als 'logo' van Jacobs bedrijf in de Kalverstraat. Detail uit het *Allerheiligentriptiek*, 1523, Kassel, Schloss Wilhelmshöhe.

Afb. 6: Signatuur van Cornelis Buys, zoon van Jacob Cornelisz.